

international
TURKCESS
CONGRESS

VI.TURKCESS 2020

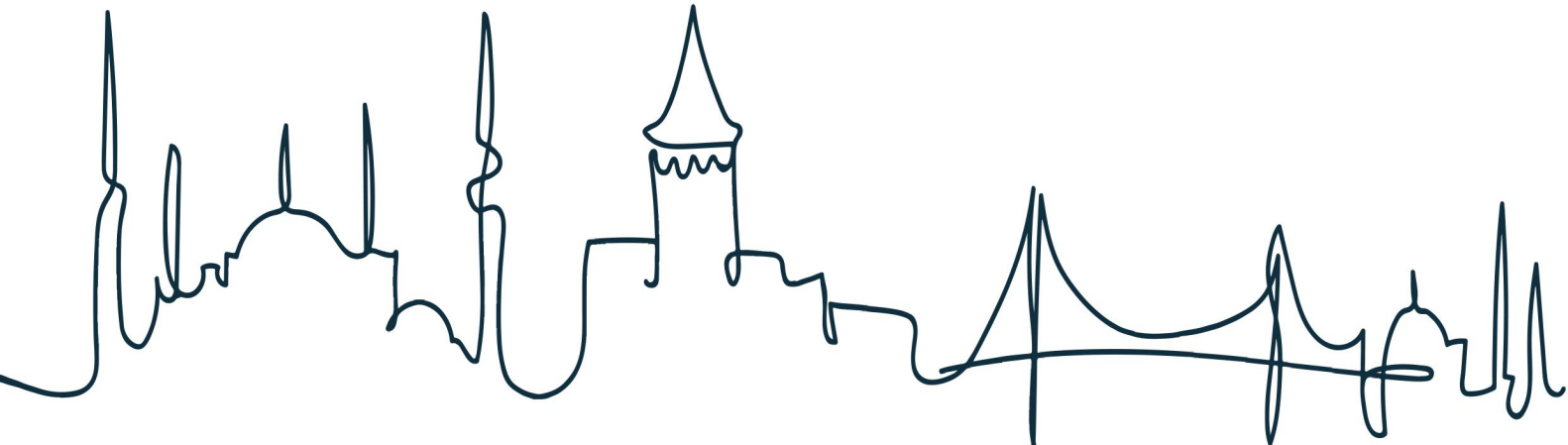
**ULUSLARARASI EĞİTİM VE
SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ**

*INTERNATIONAL EDUCATION
AND SOCIAL SCIENCES CONGRESS*

(Toplum 5.0 / Society 5.0)

TAM METİN KİTABI / FULL TEXT BOOK

30 Ekim - 01 Kasım 2020
İstanbul (Online)

VI. Uluslararası TURKCESS Eğitim ve
Sosyal Bilimler Kongresi
30 Ekim- 1 Kasım 2020/İstanbul
Tam Metin Kitabı

VI. International Congress on Education
and Social Sciences
30 October- 1 November 2020/İstanbul
Full Text Book

Editör Kurulu

Prof. Dr. Mehmet Engin Deniz

Dr. Öğretim Üyesi Ümit Polat

IV. TURKCESS "TOPLUM 5.0" "AKILLI TOPLUM" TAM METİN KİTABI

e-ISBN: 978-625-409-887-1

e-Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2020, TEBAD

Bu e-kitabın basım, yayım ve satış hakları Eğitim Bilimleri Araştırmaları Derneği ile Anılan kuruluşun izni alınmadan e-kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu e-kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında derneğimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

I. Baskı: Ekim 2020, Ankara

Yayın-Proje: TEBAD İletişim İnternet: www.turkcess.net E-ileti: turksosbilder@gmail.com

VI. Uluslararası TURKCESS Eğitim ve
Sosyal Bilimler Kongresi
30 Ekim- 1 Kasım 2020/İstanbul
Tam Metin Kitabı

VI. International Congress on Education
and Social Sciences
30 October- 1 November 2020/İstanbul
Full Text Book

Destek Veren Kurum ve Kuruluşlar

BİRÜNİ
ÜNİVERSİTESİ
"Bilimin Geleceği"

TURKCESS 2020 ÇAĞRILI KONUŞMACILAR

Prof. Dr. Tateo ARİMOTO	Japonya Bilim ve Teknoloji Ajansı(JST)
Prof. Dr. Sinan OLKUN	Uluslararası Final Üniversitesi
Prof. Dr. Fadıl HOCA	Makedonya Uluslararası Vizyon Üniversitesi
Doç. Dr Aslı Bugay SÖKMEZ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kuzey Kıbrıs
Prof.Dr.Gurbunova VLADİMİROVNA	Vernadsky Kırım Federal Üniversitesi Yalta

KURULLAR

Onur Kurulu

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Prof. Dr. Tamer YILMAZ	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Orhan UZUN	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Ramiz ASKER	Bakü Devlet Üniveristesi	Azerbaycan
Prof. Dr. Ramazan KORKMAZ	Kafkasya Üniversiteler Birliği Başkanı	Türkiye
Prof. Dr. Fadıl HOCA	Uluslararası Vizyon Üniversitesi	Kuzey Makedonya
Prof. Dr. Muhsin KAR	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Rektörü	Türkiye
Prof. Dr. Adnan YÜKSEL	Biruni Üniversitesi Rektörü	Türkiye
Prof. Dr. Arif KARADEMİR	Bursa Teknik Üniversitesi Rektörü	Türkiye
Prof. Dr. Akın LEVENT	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Ahmet Hamdi TOPAL	Kastamonu Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Nigar DEMİRCANÇAKAR	Düzce Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Düsen KASEINOV	Uluslararası Türksoy Sekreteri	Türkiye

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Prof. Dr. Birol AKGÜN	Türkiye Maarif Vakfı Başkanı	Türkiye
Prof. Dr. Serkan KAYALAR	TİKA Başkanı	Türkiye
Prof. Dr. Şeref AKTAŞ	Yunus Emre Enstitüsü Başkanı	Türkiye
Prof. Dr. Fahri TEMİZYÜREK	Turizm ve Kültür Bakanı Danışmanı	Türkiye
Prof. Dr. Ahmet Emre BİLGİLİ	Yüksek Öğretim ve Yurt Dışı Eğitim Genel Müdürü	Türkiye
Dr. Cem GENÇOĞLU	Temel Eğitim Genel Müdürü	Türkiye

Düzenleme Kurulu Başkanları

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Prof. Dr. M. Engin DENİZ	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Ümit POLAT	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Adnan ÖMERUSTAOĞLU.	Biruni Üniversitesi	Türkiye

Düzenleme Kurulu

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Prof. Dr. M. Engin DENİZ	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Çetin SEMERCİ	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Sedat YAZICI	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Oğuz Serin	Lefke Avrupa Üniversitesi	KKTC
Prof. Dr. Kadırali Konkabayev	Türk Akademisi	Kazakistan
Prof. Dr. Mücahit KAĞAN	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Yavuz ERİŞEN	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Ramiz ASKER	Bakü Devlet Üniversitesi Türkoloji Kürsüsü Başkanı	Azerbaycan
Prof. Dr. Gali GALİYEV	Ufa Sosyal Teknoloji Üniv. Rektörü	Başkurtistan
Prof. Dr. Tatyana PETROVA	Çuvaş Pedagojik Devlet Üniversitesi	Rusya Federasyonu
Prof. Dr. Yagut Aliyeva	Bakü Devlet Üniversitesi	Rusya Federasyonu
Prof. Dr. Fadıl HOCA	Uluslararası Vizyon Üniversitesi	Makedonya
Prof. Dr. Erdal BAY	Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Hakan AKDAĞ	Mersin Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Erdiç ÖZTÜRK	İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Abdurashid JABBAROV	Semarkant Devlet Üniversitesi	Özbekistan
Doç. Dr. Metin DENİZ	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Sadık Yüksel Sıvacı	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Yalçın BAY	Osmangazi Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Ramazan ALABAŞ	Kastamonu Üniversitesi	Türkiye

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Dr. Öğr. Üyesi Ümit POLAT	Niğde Ömer Halisdemir	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Muhammed SALMAN	Kastamonu Üniversitesi	Türkiye
Dr. Emine BAYRAKTAROVA	Sofya Yüksek İslam Enstitüsü	Bulgaristan
Dr. Serdan KERVAN	Prizren Ukshin Hoti Üniversitesi	Kosova
Dr. Fadıl ŞİRAZ	MEB	Türkiye
Öğr.Gör. Yücehan YÜCESOY	Yakın Doğu Üniversitesi	KKTC

Sempozyum Sekreteryası

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Öğr. Gör. Yücehan YÜCESOY	Yakın Doğu Üniversitesi	KKTC
Arş. Gör. Burak DEMİR	Yakın Doğu Üniversitesi	KKTC
Arş. Gör. Gaye BİRİNİ	Yıldız Teknik Üniversitesi	TÜRKİYE

Bilim Kurulu

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Prof. Dr. Abdullah KARAÇAĞ	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Abdullah IŞIKLAR	Bursa Teknik Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Adnan BAKİ	Karadeniz Teknik Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Adnan KULAKSIZOĞLU	Biruni Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Adnan ÖMERUSTAOĞLU	Biruni Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Ahmet ARSLAN	Namık Kemal Üniversitesi	Türkiye
Prof.Dr. Ali Fuat ARICI	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Asuman Seda	Adnan Menderes Üniversitesi	Türkiye

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
SARACALOĞLU		
Prof. Dr. Cemil ÖZTÜRK	Marmara Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Çavuş ŞAHİN	Çanakkale 18 Mart Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Çetin SEMERCİ	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Erdiñç ÖZTÜRK	İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Erdoğan KÖSE	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Erol YAŞAR	Mersin Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK	Fırat Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Gencay ZAVOTÇU	Kocaeli Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Suat ÜNLÜ	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. İhsan ÇAPCIOĞLU	Ankara Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. İlhan ERDEM	Ankara Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. İlyas DOĞAN	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. İlyas GÖKHAN	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. İsmet TÜRKMEN	Gazi Osmanpaşa Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. İsa KORKMAZ	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Kemalettin KUZUCU	Marmara Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Kerim GÜNDOĞDU	Adnan Menderes Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Kürşat KARACABEY	Adnan Menderes Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. M. Asif YOLDAŞ	Hitit Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. M. Serhat YILMAZ	Kastamonu Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Mehmet CANBULAT	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Mehmet Engin DENİZ	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Mehmet Barış HORZUM	Sakarya Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Murat YAKAR	Mersin Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Mustafa ÇOLAK	Gazi Osmanpaşa Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Mustafa DAŞ	Dokuz Eylül Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Mustafa DENKTAŞ	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Hamdi DOĞAN	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Nevin ERGAN	Hacettepe Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Nuriye SEMERCİ	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Mustafa KOÇ	Düzce Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Orhan DERMAN	Hacettepe Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU	Hacettepe Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Fahri TEMİZYÜREK	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Salih Zeki GENÇ	Çanakkale 18 Mart Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Sefa BULUT	İbn Haldun Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Sırrı AKBABA	Üsküdar Üniversitesi	Türkiye
Prof.Dr. Ebulfez SÜLEYMANLI	Üsküdar Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Erdal AKSOY	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Tayyip DUMAN	Bozok Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Tamara GURTUEVA	Yeditepe Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Yahya AKYÜZ	Ankara Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Gökhan DUMAN	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Yavuz ERİŞEN	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Prof. Dr. Yusuf TEPELİ	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Yücel GELİŞLİ	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Abdullah TEMİZKAN	Ege Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Selehaddin AVŞAROĞLU	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Kaya YILDIZ	İzzet Baysal Üniversitesi Türkiye	Türkiye
Doç. Dr. Aslıhan SABAN	Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Aydın BALYER	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Ayşe DEMİR	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Bayram BIÇAK	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Bekir DİREKÇİ	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Bülent AKSOY	Gazi Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Bülent ALCI	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Cavid ABDULZADE	Ankara Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Erkan YEŞİLTAŞ	Cumhuriyet Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Esmem HACİEMİNOĞLU	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Etem YEŞİLYURT	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Fatma ÜNAL	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Ali Korkut ULUDOĞAN	Atatürk Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. İbrahim COŞKUN	Trakya Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. İbrahim ERDAL	Bozok Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Mustafa KAYA	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	Türkiye

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Doç. Dr. Birsal AYBEK	Çukurova Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Mehmet DALKILIÇ	Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Metin DENİZ	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Şerife Gonca ZEREN	Çanakkale 18 Mart Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Savaş KARAGÖZ	Aksaray Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Oğuzhan ÇOLAKKADIOĞLU	Mustafa Kemal Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Oğuzhan KARADENİZ	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Ömer Faruk SÖNMEZ	Gaziosmanpaşa Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Özgür BOSTANCI	19 Mayıs Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Özlem ÇAKIR	Ankara Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Ramazan KARATAŞ	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Mustafa YENİASIR	Yakın Doğu Üniversitesi	KKTC
Doç. Dr. Burak GÖKBULUT	Yakın Doğu Üniversitesi	KKTC
Doç. Dr. Serhat Arslan	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Nihan Arslan	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Fikret GÜLAÇTI	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Durmuş ÜMMET	Marmara Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Adnan KULAKSIZOĞLU	Biruni Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Dünder YENER	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Tuncay TUNÇ	Aksaray Üniversitesi	Türkiye

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Prof. Dr. Nergüz Bulut SERİN	Lefke Avrupa Üniversitesi	KKTC
Prof . Dr. Ali ERYILMAZ	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye
Prof. Dr. Akmatali ALİMBEKOV	Türkiye Manas Üniversitesi	Kırgızistan
Dr. Öğr. Üyesi Rizakhojayeva G.A	Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University,	Türkistan, Kazakhstan.
Prof. Dr. Rəbiyyə ASLANOVA	Bakü Dövlət Universiteti	Azərbaycan
Doç. Dr. Aygün KERİMOVA	Bakü Devlet Üniversitesi	Azərbaycan
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet NİYAZOV	Azərbaycan İlahiyyat Enstitüsü	Azərbaycan
Doç. Dr. Enise ABİBULLAYEVA	Kırım Mühendislik ve Pedagoji Üniversitesi	Ukranya
Dr. Öğr. Üyesi Bengisu Nehir AYDIN	Haliç Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Burak DELİCAN	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Başak BAĞLAMA	Yakın Doğu Üniversitesi	KKTC
Öğr. Gör .Dr. Deniz EKİNCİ VURAL	Dokuz Eylül Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Zübeyde DOĞAN ALTUN	Dokuz Eylül Üniversitesi	Türkiye
Dr. Barış YILDIZ	Milli Eğitim Bakanlığı	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Enver Emre Öcal	İstanbul Ayvansaray Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Hamdi KORKMAN	Afyon Kocatepe Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Esra TEKEL	Afyon Kocatepe Üniversitesi	Türkiye
Dr. Fatma Özge ÇAVUŞ BEKCE	Milli Eğitim Bakanlığı	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül YETKİN	Haliç Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Müyesser CEYLAN	Anadolu Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Kübra OKUMUŞ DAĞDELER	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	Türkiye

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa EMEK	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	Türkiye
Dr. Nadir BAŞTÜRK	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Rıdvan KARABULUT	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Enver TÜRKSOY	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Seher Merve ERUS	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Sevgi KAYALIOĞLU	Aksaray Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KALE	Çağ Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Taha Emre ÇİFTÇİ	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi, Yunus HASTUNÇ	Siirt Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Canan OLPAK KOÇ	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi. Gizem AKCAN	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Handan AKYİĞİT	Sakarya Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Yusuf BİLGE	Sabahattin Zaim Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Vahit ÇİRİŞ	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Akkuş ÇUTUK	Trakya Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Tuğba GÖRGÜLÜ	İstinye Üniversitesi	Türkiye
Dr. Turan BAŞKONUŞ	Milli Eğitim Bakanlığı	Türkiye
Doç. Dr. Serdarhan Musa TAŞKAYA	Mersin Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Sadık Yüksel SIVACI	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Turgut KOCAOĞLU	Erciyes Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Tülay ÖCAL	Mustafa Kemal Üniversitesi	Türkiye

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Doç. Dr. Yahya Kemal TAŞTAN	Ege Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Yalçın BAY	Anadolu Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Yıldız KIZILABDULLAH	Ankara Üniversitesi	Türkiye
Doç.Dr. Yakup DOĞAN	Kilis 7 Aralık Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Murat ÖZTÜRK	Yüzüncü Yıl Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Murat YILMAZ	Yüzüncü Yıl Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Aysun Hamzaoğlu BİRER	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Bahadır Bumin ÖZASLAN	Hacettepe Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Raşit KOÇ	Yüzüncü Yıl Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Döndü Neslihan BAY	Osmangazi Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Erdi ŞİMŞEK	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Ersen VURA	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Fuad Serkan SAY	Mersin Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Halil UZUN	Kilis 7 Aralık Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Kaine GÜLÖZER	Bartın Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Mehmed SAĞ	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet GÜRBÜZ	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ÖZDEMİR	Kocaeli Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Mevlüt GÜLMEZ	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Mihriay MUSA	Uşak Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Mine KIR	Bülent Ecevit Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Sami ACAR	Gazi Üniversitesi	Türkiye

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Dr. Öğr. Üyesi Tuğçe ERDAL	Bozok Üniversitesi	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Ümit POLAT	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	Türkiye
Doç. Dr. Ümmügülsüm CANDEĞER	Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	Türkiye
Ord. Prof. Dr. Abel MUHARREMOV	Bakü Devlet Üniversitesi Rektörü	Azerbaycan
Ord. Prof. Dr. Aydın KAZIMZADE	Bakü Devlet Üniversitesi Rektör Yardımcısı	Azerbaycan
Ord. Prof. Dr. İsa HƏBİBBƏYLİ	Azerbaycan Milli İlimler Akademisi-	Azerbaycan
Prof. Dr. Alikram ABDULLAYEV	Devlet İdarecilik Akademisi	Azerbaycan
Prof. Dr. Asəf ZAMANOV	Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin Elmi İşlər üzrə Prorektoru	Azerbaycan
Prof. Dr. Buludxan XƏLİLOV	Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi Filoloji Fakültesi Dekani	Azerbaycan
Prof. Dr. Cəfər CƏFƏROV	Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi Rektörü	Azerbaycan
Prof. Dr. Elçin MEMMEDOV	Bakü Devlet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanı	Azerbaycan
Prof. Dr. Hüseyin ASKEROV	Bakü Devlet Üniversitesi Dil ve Edebiyat Tedrisi Kürsüsü Başkanı	Azerbaycan
Prof. Dr. İzzet RÜSTEMOV	Bakü Devlet Üniversitesi Sosyoloji Kürsüsü Başkanı	Azerbaycan
Prof. Dr. Nigar ABBASZADƏ	Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi	Azerbaycan
Prof. Dr. Rəbiyət ASLONOVA	Bakü Devlet Üniversitesi Felsefe Kürsüsü Başkanı	Azerbaycan
Prof. Dr. Ramiz ASKER	Bakü Devlet Üniversitesi Türkoloji Kürsüsü Başkanı	Azerbaycan
Prof. Dr. Tehran ELİŞANOĞLU	Nizami adına Edebiyat Enstitüsü	Azerbaycan

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Prof. Dr. Almas BİNNƏTOVA	Nizami adına Edebiyat Enstitüsü	Azerbaycan
Prof.Dr. Fuad MEMMEDOV	Devlet İdarecilik Akademisi	Azerbaycan
Prof.Dr. Recep Ebdülelioğlu Ağayev	Naxçıvan Dövlət Universiteti	Azerbaycan
Prof.Dr.Rüfet Letifoğlu Hüseyinzade	Pedagoji Üniversitesi	Azerbaycan
Doç .Dr. Elman NESİROV	Devlet İdarecilik Akademisi	Azerbaycan
Doç. Dr. Aygün BAĞIRLI	Diller Üniversitesi	Azerbaycan
Doç. Dr. Korkmaz MUSTAFAYEV	Diller Üniversitesi	Azerbaycan
Doç. Dr. Mürteza HASANOĞLU	Devlet İdarecilik Akademisi	Azerbaycan
Doç. Dr. Toğrul HALİLOV	Naxçıvan Üniversitesi	Azerbaycan
Doç. Dr. Lala HASANOVA	Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi-UNEC	Azerbaycan
Doç. Dr. Yagut ALIYEVA	Bakü Devlet Universiteti	Azerbaycan
Dr. Nazim CAFEROV	Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi-UNEC	Azerbaycan
Dr.Sugra Humbatova	Azerbaijan State University of Economy	Azerbaycan
Dr. Taleh XELİLOV	Kirgizistan-Türkiye Manas Üniversitesi	Azerbaycan
Prof. Dr. Akmatkali Alimbekov	Kirgizistan-Türkiye Manas Üniversitesi	Kirgizistan
Prof. Dr. Cangoroz KANİMETOV	İ. Arabayev Üniversitesi	Kirgizistan
Prof. Dr. Ceenbek Alimbayev	Kirgizistan-Türkiye Manas Üniversitesi	Kirgizistan
Prof. Dr. Tuuganbayu Konurbayev	İ.Arabayev Devlet Üniversitesi	Kirgizistan
Prof. Dr. Tashtan Siyaev	Narin Devlet Üniversitesi	Kirgizistan
Doç. Dr. Mislimkan Aydarova	Batken Devlet Üniversitesi	Kirgizistan

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Doç. Dr. Nurlan Şadiev	Oş Devlet Üniversitesi	Kırgızistan
Dr. Roza ABDIKULOVA	Milli Eğitim Akademisi	Kırgızistan
Prof. Dr. Bakdaulet Berlibayev	Taraz Beşeri Bilimler Üniversitesi	Kazakistan
Prof. Dr. Kaldibek Boleev	Taraz Beşeri Bilimler Üniversitesi	Kazakistan
Prof. Dr. Mukhtarkhan Orazbay	Yabancı Diller ve Yüksek Kariyer Üniversitesi	Kazakistan
Prof. Dr. Tynyshtyk Yermekova	Kazakistan Eğitim Akademisi	Kazakistan
Prof. Dr. Zamira Baubekova	Kazakistan Eğitim Akademisi	Kazakistan
Doç. Dr. Fatima Kozybakova	El Farabi Milli Üniversitesi	Kazakistan
Doç. Dr. Muhamedrahim Kursabaev	Astana Turizm Üniversitesi	Kazakistan
Dr. Elvin HASAN	Eğitim Bakanlığı	Makedonya
Naranstal DELGERKHUU	Mongolian University of Science and Technology	Mogolistan
Prof. Dr. Ibragimova Gulnara HVAZMATOVNA	Özbekistan Bilimler Akademisi Dil ve Edebiyat Enstitüsü	Özbekistan
Prof. Dr. Nizameddin MAHMUDOV	Özbekistan Bilimler Akademisi Dil ve Edebiyat Enstitüsü	Özbekistan
Prof. Dr. Shuxrat SiROJiDDiNOV	Taşkent Devlet Özbek Dili ve Edebiyatı Üniversitesi	Özbekistan
Arş. Gör. İlyos İSMOiLOV	Taşkent Devlet Özbek Dili ve Edebiyatı Üniversitesi	Özbekistan
Doç. Dr. Odil KUYSiNOV	Nizami Taşkent Devlet Pedagojik Üniversitesi	Özbekistan
Prof. Dr. Erkin NURiDDiNOV	Nizami Taşkent Devlet Pedagojik Üniversitesi	Özbekistan
Doç. Dr. Gulnoza EGAMBERDiYEVA	Nizami Taşkent Devlet Pedagojik Üniversitesi	Özbekistan
Doç. Dr. Muhtor NASiROV	Samarkant Devlet Üniversitesi	Özbekistan

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Doç. Dr. Abdurashid JABBAROV	Samarkant Devlet Üniversitesi	Özbekistan
Prof. Dr. Firdevs HUSAMATİNOVA	Ufo Enstitü Direktörü	Başkurdistan
Prof. Dr. Gali GALİYEV	Ufa Sosyal Teknoloji Üniv. Rektörü	Başkurdistan
Prof. Dr. Aleksander KADİRBAYEV	Moskova Devlet Üniversitesi	Rusya Federasyonu
Prof. Dr. Elena OGANOVA	Moskova Devlet Üniversitesi	Rusya Federasyonu
Prof. Dr. Rüstem ŞÜKÜROV	Çuvaş Pedagojik Devlet Üniversites Üniversitesi	Rusya Federasyonu
Prof. Dr. Tatyana PETROVA	Çuvaş Pedagojik Devlet Üniversites Üniversitesi	Rusya Federasyonu
Doç. Dr. Emma EKEEVA	Daali Altay Devlet Üniversitesi	Rusya Federasyonu
Dr. Elfina SİBGATULLİNA	Moskova Bilimler Akademisi	Rusya Federasyonu
Prof. Dr. Mukhiddin KHAYRUDDİNOV		Ukrayna
Dr. İrina KAYAN-POKROVSKAYA	Sofya Yüksek İslam Enstitüsü	Ukrayna
Dr. Emine BAYRAKTAROVA	Sofya Yüksek İslam Enstitüsü	Bulgaristan
Dr. Harun BEKİR	Plovdiv Ünivers	Bulgaristan
Prof. Dr. Adile EMİROVA	Sanayi ve Pedagoji Üniversitesi	Kırım
Dr. Enise ABİBULLAYE	Sanayi-Pedagoji Üniversitesi	Kırım
Prof. Dr. Lemara SELENDİLİ	Kırım Federal üniversitesi	Kırım
Doç. Dr. Bankova İVANNA	Komrat Devlet Üniversitesi	Moldova
Dr. Ciden Sena MENABİT	Yabancı Diller Merkezleri	Romanya
Dr. Veronica NEDELCU	Ovidius Üniversitesi	Romanya
Dr. Erdal TOPRAKYARAN	Frankfurt Goethe Üniversitesi	Almanya
Prof. Dr. Timur KOCAOĞLU	Michigan State University	ABD
Dr. Stale KNUDSEN	Starasburg Üniversitesi	Norveç

KİŞİ	KURUM	ÜLKE
Prof. Dr. Yaşar DEMİR	Starasburg Üniversitesi	Fransa
Prof. Dr. Tacida HAFIZ	Priştine Üniversitesi	Kosova
Dr. Serdan KERVAN	Prizren Ukshin Hoti Üniversitesi	Kosova
Dr. Soner YILDIRIM	Prizren Ukshin Hoti Üniversitesi	Kosova
Doç. Dr. Osman YILDIZ	Kıbrıs İlim Üniversitesi	KKTC
Doç. Dr. Kemale SALAMOVA	Sumgayıt Devlet Üniversitesi	Azerbaycan
Doç. Dr. Melahet Abdullayeva	Azerbaycan Devlet Pedaqoji Universitesi	Azerbaycan

**VI. TURKCESS 2020 ULUSLARARASI EĞİTİM VE SOSYAL
BİLİMLER KONGRESİ
INTERNATIONAL EDUCATION AND SOCIAL SCIENCES
CONGRESS (Toplum 5.0 / Society 5.0)**

“Toplum 5.0 (Akıllı Toplum)” “Society 5.0 (Smart Society)” and Transdisciplinary Approach

October 30 2020, Tateo ARIMOTO

***Visiting Professor, STI Program,
National Graduate Institute for Policy Studies
(GRIPS), Principal Fellow of Japan S&T Agency(JST)
and
Vice Director of International Institute for
Advanced Studies***

İÇİNDEKİLER

BALANCING ROLE OF WEAPONS OF MASS DESTRUCTION IN INTERNATIONAL RELATIONS.....	01
FUNDAMENTAL DETERMINANTS OF INFLATION.....	15
NAHÇIVANIN TUNÇ ÇAĞI KÜLTÜRÜ.....	27
ÖĞRETMENLERİN VE OKUL YÖNETİCİLERİNİN OKUL REHBERLİK HİZMETLERİ VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLAR İLE İLGİLİ METAFORİK ALGILARININ İNCELENMESİ.....	42
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE FEN BİLİMLERİ VE BİLGİSAYARA YÖNELİK TUTUMLAR İLE AKADEMİK BAŞARININ SINIF DÜZEYİ VE BÖLÜM TERCİH SIRASI AÇISINDAN İNCELENMESİ.....	60
HATAYA İLİŞKİN RUMİNASYON ÖLÇEĞİ: PSİKOMETRİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ.....	72
PSİKOLOJİK DANIŞMAN ADAYLARININ İLİŞKİ İNANÇLARI: ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI VE DUYGU DÜZENLEME GÜÇLÜĞÜ BAĞLAMINDA BİR İNCELEME.....	77
KOSOVA EĞİTİM SİSTEMİ, TÜRKÇE EĞİTİM TARİHİ, ÖĞRETMEN KADROSU VE SORUNLARI.....	103
MESLEK STANDARTLARI ÇERÇEVESİNDE OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLIĞI “İŞ GÜVENLİĞİ BİLGİ VE BECERİLERİ”.....	114
PSİKOTARİH AÇISINDAN LİDER ANALİZİ: HİTLER.....	120
THE ILLUMINATION ART USED IN FERMENTS AND BERATES DURING THE OTTOMAN PERIOD (TUGRA DECORATIONS) AND ITS EXAMINATION FROM ARTISTIC AND EDUCATIONAL ABYSS.....	127
ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI, ALKOL VE MADDE KULLANIM BOZUKLUĞU VE DEPRESYON: BİR GÖZDEN GEÇİRME.....	138
HİZMET İÇİ EĞİTİMDE TURNUVA TEKNİĞİNİN KULLANIMINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ.....	160
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN BİLGİ İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ YETERLİKLERİ.....	174
ÖĞRETMENLERİN TERCİH ETTİKLERİ YÖNETİCİ LİDERLİK STİLLERİ VE BU TERCİHLERİN BAZI DEĞİŞKENLERE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI.....	180
STRESSLƏ DİABETİN (ŞƏKƏR XƏSTƏLİYİNİN) ƏLAQƏSİ.....	224
EVLİ BİREYLERDEKİ BİLİNÇLİ FARKINDALIK VE DUYGUSAL ÖZ YETERLİLİĞİN ROMANTİK İLİŞKİ KALİTESİ İLE İLİŞKİSİ.....	228

İKİNCİ MEŞRUTİYETTEN CUMHURİYET'E BİR EĞİTİMCİ OLARAK SÜLEYMAN ŞEVKET (TANLI)'NİN EĞİTİM GÖRÜŞÜ.....	247
ULAŞTIRMADA ALTYAPI GELİŞİM PROJELERİNİN ÜLKENİN EKONOMİK BÜYÜMESİNİN SAĞLANMASINDAKİ ROLÜ.....	262
LİSELERDE GÖREV YAPAN ÖĞRETMENLERİN İŞ BİRLİĞİ BECERİLERİ İLE İLGİLİ ALGILARI.....	270
TEKRARLAYAN TRAVMA VE İKİNCİL MAĞDURİYET KONULARININ ADLİ SÜREÇLERDE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	289
ENGELLİ ÇOCUĞU OLAN EBEVEYNLERİN EŞ TÜKENMİŞLİKLERİNİN SOSYO-DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ.....	297
MADDE KULLANIM BOZUKLUĞU TEDAVİSİNDE BİLİŞSEL DAVRANIŞÇI YAKLAŞIM.....	303
TRAVMATİK YAŞAM OLAYLARINA FARKLI BİR YAKLAŞIM: TRAVMA SONRASI BÜYÜME.....	310
TÜRK KÜLTÜRLÜ HALKLARDA KAMLIKTAN PİRLİĞE DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜMLER.....	317
OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLARI VE CİNSEL İSTİSMAR BİLDİRİMİ.....	326
BELLEK, GÖRGÜ TANIKLIĞI VE GÖRGÜ TANIKLIĞINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	334
PARTNER ŞİDDETİ VE PARTNER ŞİDDETİNİN YORDAYICILARI.....	341
YÜKSEK VE DÜŞÜK DÜZEYDE HAYIR DİYEBİLME ÖZELLİKLERİNE SAHİP OLAN ÖĞRENCİLERİN ANKSİYETE VE OYUN BAĞIMLILIĞI AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI.....	347
YÖNETİCİLERİNİN YÖNETSEL DAVRANIŞLARI İLE ÇALIŞANLARIN MESLEKİ AİDİYETLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ.....	369
BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ ÖĞRETMENLERİNİN ROBOTİK KODLAMA EĞİTİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN YETİŞKİN EĞİTİMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	393
TÜRKİYE'DE YAŞAM BOYU ÖĞRENME AÇISINDAN YEREL YÖNETİMLERİN ROLÜ: İSMEK ÖRNEĞİ.....	408
ERGENLERDE DİJİTAL OYUN BAĞIMLILIĞININ YORDAYICILARI OLARAK ÖZNEL İYİ OLUŞU ARTIRMA STRATEJİLERİ VE GELECEK BEKLENTİLERİ.....	437

KALMAN MIK SZATH'IN KONUŞAN KAFTAN ADLI UZUN HİKÂYESİNİN BERGSON'UN GÜLME KURAMINA GÖRE İNCELENMESİ.....	459
OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE KAHVEHANE KÜLTÜRÜ.....	470
ADLI PSİKOPATOLOJİ.....	483
BORDERLINE (SINIRDA) KİŞİLİK BOZUKLUĞUNUN NESNE İLİŞKİLERİ KURAMI ÇERÇEVESİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	492
ROMANTİK İLİŞKİ DOYUMUNUN YORDAYICILARI OLARAK ÖZ ANLAYIŞ VE DUYGUSAL ZEKANIN İNCELENMESİ.....	500
İTFAİYE ÇALIŞANLARINDA DEPRESYON, ANKSİYETE, STRES BELİRTİLERİ İLE MUTLULUĞU ARTIRMA STRATEJİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ.....	516
PANDEMİ SÜRECİNDE YENİ BİR TÜR SİBER ZORBALIK: “ZOOM BOMBİNG”.....	530
AKADEMİK İSTİSMAR TÜRÜ OLARAK MOBBİNG: BİR GÖZDEN GEÇİRME.....	537
KRİMİNAL PSİKOLOJİ AÇISINDAN TERÖRİZMİN TEMEL BİLEŞENLERİ.....	544
KUŞAKLARARASI TRAVMA GEÇİŞİ VE KUŞAKLARARASI TRAVMA AKTARIMI.....	552
RUHSAL TRAVMA AKTARIMINDA NARSİSİZM VE DİSSOSİYASYON.....	560
NESNELERİN İNTERNETİ KÖKLÜ DEĞİŞİM.....	569
OKUL YÖNETİCİLERİNİN ÖRGÜTSEL GÜVEN ALGILARI İLE OKUL KÜLTÜRÜ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ.....	576
UYKUyla İLİŞKİLİ YEME BOZUKLUKLARI: KLİNİK ÖZELLİKLER VE EPİDEMİYOLOJİ.....	612
ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI, ALKOL VE MADDE KULLANIM BOZUKLUĞU VE DEPRESYON: BİR GÖZDEN GEÇİRME.....	622
SINIF ÖĞRETMENİ ADAYLARININ OYUN KAVRAMINA İLİŞKİN DÜŞÜNCELERİNİN METAFORLARLA DEĞERLENDİRİLMESİ.....	643
TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNE YÖNELİK TR DİZİN DERGİLERDE 2016-2020 YILLARI ARASINDA YAYINLANAN MAKALELERDEKİ ANAHTAR SÖZCÜKLERİN İNCELENMESİ.....	649
SADIK BEY ROMANI ÜZERİNE BİR İNCELEME.....	662

MÜLTECİLERDE MUTLULUĞU ARTTIRMA STRATEJİLERİ İLE DEPRESYON,ANKSİYETE,STRES BELİRTİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ	671
MUTLULUĞU ARTIRMA STRATEJİLERİ ARAPÇA UYARLAMA;GÜVENİRLİK VE GEÇERLİK.....	683
YÜKSEK VE DÜŞÜK DÜZEYDE HAYIR DİYEBİLME ÖZELLİKLERİNE SAHİP OLAN ÖĞRENCİLERİN ANKSİYETE VE OYUN BAĞIMLILIĞI AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI.....	696
“YARADICI ŞƏXSİYYƏT” MƏFHUMU İNGİLİSDİLLİ TƏDQİQATÇILARIN PERSPEKTİVİNDƏ.....	719
VIRGINIA WOOLF'S SELF-REFLECTION IN “A ROOM OF ONE'S OWN.....	723
DİN EĞİTİMİNİN AZERBAYCAN TARİHİNDE GELİŞİM SÜRECİ.....	726
CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK HALK OYUNLARININ GELİŞİMİNE BİR KAYNAK: HALKEVLERİ (1932-1951).....	743
PORTRE SANATININ GLENN BROWN ÜZERİNDEN DÜNÜ BUGÜNÜ.....	757
ORTAÇAĞ İSLÂM EĞİTİMCİLERİNİN ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİLERE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ.....	768
BÜYÜK SELÇUKLU MEDRESELERİNİN ÜNİVERSİTE SİSTEMİNE KATKILARI.....	777
DÜNYADAKİ ÇEVRE SORUNLARIYLA BAŞ ETMEK İÇİN EVRENSEL AHLAKİ DEĞER EĞİTİMİNİN ÖNEMİ.....	786
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KARŞILIKLI MUTLULUK DÜZEYLERİ İLE YAŞAM DOYUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ.....	792
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN YILMAZLIK DÜZEYLERİ VE DENETİM ODAĞI İLE İLİŞKİSİ.....	803

YÜKSEK VE DÜŞÜK DÜZEYDE HAYIR DİYEBİLME ÖZELLİKLERİNE SAHİP OLAN ÖĞRENCİLERİN ANKSİYETE VE OYUN BAĞIMLILIĞI AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Büşra ÇELİK

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi

@bussracelik.bc@gmail.com

ORCID: 0000-0002-2963-116X

Ali ERYILMAZ

Yıldız Teknik Üniversitesi

@erali76@hotmail.com

ÖZET

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte değişen dünyada bireyler ihtiyaçlarını karşılamak, sınırlarını korumak, olumsuz teklifleri geri çevirebilmek için hayır diyebilme özelliğine ihtiyaç duyarlar. Hayır diyebilme özelliği öğrencilerin sosyal ilişkileri boyunca anksiyete ve oyun bağımlılığı konularında önleyici rol oynayabilmektedir.

İlişkisel tarama modelinin tercih edildiği bu çalışma yüksek ve düşük düzeyde hayır diyebilme özelliğine sahip olan öğrencilerin anksiyete ve oyun bağımlılığı düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemek ve aralarındaki ilişkiyi saptamak amacıyla yapılmıştır. Araştırmada hayır diyebilme becerisini ölçmek için Yılmaz ve Sözer tarafından geliştirilen Çocuklar İçin Hayır Diyebilme Becerisi Ölçeği (2018), sosyal anksiyete düzeyini ölçmek için La Grece ve arkadaşları tarafından geliştirilen (1998) ve Demir vd. tarafından (2000) geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılan Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği, Horzum, Ayas ve Balta, Ö. Ç. (2008) tarafından geliştirilen Çocuklar İçin Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeği kullanılarak veriler toplanmıştır.

Araştırmaya 309 öğrenci katılmış, öğrencilerin 168'i (%45.6) kadın ve 241'i (%54.4) erkek öğrencidir. Verilerin analizine başlamadan önce tüm grup için Levene testi ile varyansların homojenliği koşulu incelenmiştir. Cinsiyet ve hayır diyebilme düzeyi grupları açısından T testi, oyun bağımlılığı açısından Mann Whitney U testi tercih edilmiştir. Çalışmada kullanılan değişkenler sınıf düzeyi değişkenine göre ANOVA testi analizi ile incelenmiştir. Ardından gruplar düşük ve yüksek düzeyde hayır diyebilme özelliklerini göre ayrılmışlardır. Her iki grupta da oyun bağımlılığı değişkeni homojen dağılmadığı için bu bölüm için Mann Whitney U testi ile analiz edilmiştir. Bu gruplarda sırasıyla T testi, Mann Whitney U testi, Korelasyon ve Regresyon analizleri yapılmıştır.

Araştırma bulgularına göre tüm grup analiz bulgularında kız öğrencilerin hayır diyebilme puan ortalamaları erkek öğrencilerden yüksek bulunurken, kız öğrencilerin sosyal anksiyete puan ortalamaları erkek öğrencilerden daha düşük bulunmuştur. Oyun bağımlılığı puan ortalamalarında ise kadın öğrencilerin sıra ortalaması ile erkek öğrencilerin sıra ortalaması arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Düşük hayır diyebilme özelliğine sahip öğrenci grubunun hayır diyebilme testi puan ortalaması yüksek hayır diyebilme özelliğine sahip öğrenci grubundan daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin hayır diyebilme özellikleri ve sosyal anksiyete puanlarının sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Düşük düzeyde hayır diyebilen öğrencilerin grup analizinde; kadın öğrencilerin hayır diyebilme ve sosyal anksiyete puan ortalamaları erkek öğrencilerin puan ortalamalarından daha yüksektir. Ancak bu fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır.

Sosyal anksiyete ile bilgisayar oyun bağımlılığı değişkenleri arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. En düşük ilişki ise bilgisayar oyun bağımlılığı ile hayır diyebilme arasındadır. Bu ilişki ise pozitif yönlü ancak anlamlı değildir. Düşük düzeyde hayır diyebilme özelliğine sahip öğrencilerin sosyal anksiyete ve bilgisayar oyun bağımlılığı düzeylerini belirlemek için yapılan çoklu regresyon analizinde regresyon katsayısı anlamlı bulunmuştur.

Yüksek düzeyde hayır diyebilen öğrencilerin grup analizinde ise; kadın öğrencilerin hayır diyebilme puan ortalaması erkek öğrencilerin puan ortalamasından düşük iken sosyal anksiyete puan ortalaması ise erkek öğrencilerin puan ortalamasından daha yüksektir. Ancak her iki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. Hayır diyebilme ve sosyal anksiyete arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin sosyal anksiyete düzeylerinin hayır diyebilme özelliklerini yordama durumu için yapılan analizde basit regresyon katsayısı anlamlı bulunmuştur. Sosyal anksiyetenin, öğrencilerin hayır diyebilme özelliklerini negatif yönde anlamlı olarak açıkladığı görülmüştür.

Sonuç olarak hayır diyebilme özelliği ile ilgili farklı değişken ve gruplarla yapılacak çalışmalar ve elde edilecek bulgular bireylerin doğru zaman ve bağlamda hayır diyebilme özelliğini kullanarak anksiyetelerini kontrol altına almalarını ve bağımlılık davetlerini reddetmelerini sağlayacaktır.

Anahtar kelimeler: Hayır Diyebilme, Anksiyete, Oyun Bağımlılığı

COMPARISON OF STUDENTS WHO HAVE HIGH AND LOW NO SAY FEATURES IN TERMS OF ANXIETY AND GAME ADDICTION

ABSTRACT

With the development of technology, individuals need the ability to say no in order to meet their needs, protect their boundaries, and refuse negative offers in the changing world. The ability to say no can play a preventive role in the issues of anxiety and game addiction throughout students' social relationships. This study, in which the relational screening model was preferred, was conducted in order to examine the anxiety and game addiction levels of the students who have the ability to say no at high and low levels in terms of various variables and to determine the relationship between them. Data were collected using the Ability to Say No for Children Scale, Social Anxiety Scale for Children and Computer Game Addiction Scale for Children. 309 students participated in the study, 168 of the students (45.6%) were female and 241 (54.4%) were male students. Before starting the analysis of the data, the Levene test was used for the homogeneity of variances for the whole group. T test was preferred in terms of gender and ability to say no groups, and Mann Whitney U test was preferred for game addiction. The variables used in the study were examined by ANOVA analysis according to the class level variable. Then, the groups were divided according to their low and high levels of saying no. Since the game addiction variable was not homogeneously distributed in both groups, it was analyzed with the Mann Whitney U test for this part. T test, Mann Whitney U test, Correlation and Regression analyzes were performed in these groups, respectively. According to the findings of the research, while female students' mean score of saying no was found higher than male students in all group analysis findings, social anxiety mean scores of female students were lower than male students. The difference between the mean rank of female students and the mean rank of male students in game addiction mean scores was found to be significant. It has been concluded that the group of students who have the ability to say no to low is lower than the group of students who have the ability to say no with a high average score of the test of saying no. No significant difference was found as a result of the one-way analysis of variance applied to determine whether the students' ability to say no and their social anxiety scores differ significantly according to the grade level variable. In the group analysis of the students who can say no at low level; The mean scores of female students for saying no and social anxiety are higher than male students. However, this difference was not statistically significant. A

positive and significant relationship was found between social anxiety and computer game addiction variables. The lowest correlation is between computer game addiction and being able to say no. This relationship is positive but not significant. The regression coefficient was found to be significant in the multiple regression analysis performed to determine the social anxiety and computer game addiction levels of the students with low-level no-ability. In the group analysis of the students who can say no at high level; While the mean score of female students for saying no is lower than

the average of male students, the average social anxiety score is higher than the average score of male students. However, both differences were not statistically significant. A negative and significant relationship was found between being able to say no and social anxiety. The simple regression coefficient was found to be significant in the analysis made for the predictive status of students' social anxiety levels in their ability to say no. It was seen that social anxiety significantly explained students' ability to say no in a negative way. As a result, studies to be conducted with different variables and groups about the ability to say no and the findings to be obtained will enable individuals to control their anxiety by using the ability to say no at the right time and context, and to reject addiction invitations.

Keywords: Ability to Say No, Anxiety, Game Addiction

1.Giriş

Bireylerin sağlıklı gelişimlerinin bir parçası olan sınırları koruma, reddetme ve direnme tepkilerini uygun yer ve koşullarda kullanabilme hayır diyebilme becerisi ile desteklenir. Okula devam eden öğrencilerin akranları ile kurdukları özellikle sosyal ilişkilerde ve bağımlılık süreçlerinde hayır diyebilme önleyici rol oynamaktadır. Sosyal ilişkilerinde diğerlerinin ne düşündüğüne ilişkin kaygıyı kontrol edebilen bireylerin kolaylıkla hayır diyebilen bireyler olduğu düşünülmektedir.

Aslan ve Özcebe'ye (2008: 10) göre “hayır” diyebilme becerisi, riskli davranışların öz irade ve seçimler yoluyla reddedilebilmesine yönelik bir kapasitenin oluşturulması sürecini ifade etmektedir. Hayır diyebilme bireye ve bireyin benliğine ait bir hak olarak ifade edilmiştir (Pfeiffer, 2010: 7). “Hayır” diyebilme aynı zamanda atılganlık hakları içerisinde de yer almaktadır. (Lazarus, 1973: 697) atılgan davranışın özellikleri arasında hayır diyebilme yeteneğine yer vermiştir. Yerinde, zamanında ve uygun sıklıkta hayır diyebilmenin faydalarına rağmen çevremizdeki özellikle değer verdiğimiz kişileri reddetmek ve onlar tarafından reddedilmek, sevdiğimiz kişileri hayal kırıklığına uğratma ve bu kişilerin zihinlerindeki görüntümüzün bozulabilme ihtimalini düşünmemiz hayır diyebilmeye engel teşkil edebilmektedir (Haddou, 2018: 7). Akran etkileşiminin önem kazandığı son çocukluk ve ön ergenlik dönemlerinde bireyler “hayır” diyebilme özellikleri ve becerileri sayesinde bağımlılık süreçlerinden ve istenmeyen durum ve davranışlara özgü teklif ve çağrılardan kendilerini koruyabilmektedirler (Karlıkaya ve Özkan, 2011: 251).

Ansiyete, kaygı ya da bunaltı şeklinde de isimlendirilir. Anksiyeteye klinik tablo açısından bakılacak olursa fiziksel belirtileri nefes almakta güçlük çekme, titreme, aşırı terleme ve hızlı nefes almaya ek olarak bireydeki psikolojik belirtileri ise aniden kötü bir şey olacakmış gibi hissetme ve bu hisse eşlik eden korku duygusu, sıkıntı ve heyecan içerisinde olma durumunu ifade etmektedir (Karamustafalıoğlu, 2011: 69). Sosyal anksiyete bireyin sosyal etkileşimlerinde küçük düşeceği ve olumsuz değerlendirileceğine ilişkin aşırı şekilde korkmasını ifade etmektedir. Korku ile birlikte kalp çarpıntısı, terleme, yüz kızarması, titreme gibi fiziksel belirtiler görülmektedir. Sosyal anksiyete bireylerin sosyal ilişkilerinin bozulmasına neden olan ve yaşam kalitesinde ciddi kayıplara yol açan kronikleşme eğilimi olan bir sorundur (Dilbaz, 2000: 3-4). Sosyal anksiyete ile ilgili yapılan görülme sıklığını ifade eden epidemiyolojik çalışmalar, bu bozukluğun çocuk, ergen ve yetişkinlerde oldukça yaygın olduğunu belirtmektedir (Beidel, 1991: 545).

Oyun bağımlılığı, bireyin devamlı oyun oynamak istemesi ve bu isteği kontrol edemeyip denetleyememesidir. Oyun bağımlılığı diyebilmek için oyun oynamanın bireyin duygu, düşüncelerinde, sosyal ilişkilerinde ve hayatının belirli alanlarında değişimlere sebep olması gerekmektedir (Thaleman, vd., 2007: 614). Bilgisayar oyunu bağımlılığı; oyunu bırakmak istese de bırakamama, kendisine sunulan oyun tekliflerine hayır diyememe, sürekli oyun oynamayı düşünme, oyun oynamadığı zaman mutsuz olma gibi alt boyutlar içerir. Horzum (2011: 58) bilgisayar oyun bağımlılığını; oyuncunun bir oyunu devamlı bir şekilde düşünmesi, sürekli oyunla ilgilenmesi ve oyunu bırakamaması olarak tanımlamıştır.

Hayır diyebilme özelliği, sosyal anksiyete ve bilgisayar oyunu bağımlılığından büyük oranda etkilenebileceği düşünülen ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencileri ile çalışılmıştır. Alan yazında Türkiye’de ilkokul öğrencilerine ve çocukluk çağına ilişkin hayır diyebilme becerisinin yer aldığı çalışmalar oldukça sınırlıyken dolayısıyla konu ile ilgili bilgi ve bulgular da az sayıdadır. Bu sebeple ilköğretim öğrencilerine ve çocuklara yönelik direkt olarak hayır diyebilme becerisinin çeşitli değişkenlerle ele alındığı araştırmalara gereksinim duyulmaktadır.

2. Problem Durumu

Yüksek ve düşük düzeyde hayır deme özelliklerine sahip öğrencileri konu edinmesi bakımından bu öğrencilerin sosyal anksiyete ve oyun bağımlılığı açısından karşılaştırılması araştırmanın temel konusudur. Buradan hareketle şu sorulara cevap aranacaktır:

- 1) Yüksek ve düşük düzeyde hayır deme özelliklerine sahip öğrencilerin bu özellikleri sosyal

anksiyete ve oyun bağımlılıklarını ne kadar etkiliyor?

- 2) Öğrencilerin hayır deme becerilerini, anksiyetelerini, oyun bağımlılık düzeyini; genel, cinsiyetleri, sınıf düzeyleri nasıl etkiliyor?

Birinci soruya cevap bulmak için öğrencilerin hayır deme becerilerini, anksiyetelerini, oyun bağımlılık düzeyini ölçen örneklem üzerinde ilgili ölçekler uygulanarak yüksek ve düşük düzeyde hayır deme özelliklerine sahip öğrenciler anksiyete ve oyun bağımlılıkları açısından karşılaştırılacaktır.

Çalışmanın ikinci sorusuna cevap aramak için de ölçek uygulaması ile birlikte aynı örneklem üzerinde bir anket gerçekleştirilerek öğrencilerin hayır deme becerilerini, anksiyetelerini, oyun bağımlılık düzeyini; cinsiyetleri ve sınıf düzeylerinin hangi düzeyde etkilediği araştırılacaktır.

3. Araştırmanın Amacı- Araştırma Soruları

Çalışmanın temel amacı yüksek ve düşük düzeyde hayır diyebilme özelliklerine sahip öğrencilerin anksiyete ve oyun bağımlılığı açısından karşılaştırılmasıdır. Ayrıca araştırmamızda aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmıştır:

1. Anksiyete ve oyun bağımlılığı açısından yüksek ve düşük düzeyde hayır diyebilme özelliklerine sahip olan öğrencilerin anksiyete ve oyun bağımlılığı ortalama puanları cinsiyet açısından anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
2. Anksiyete ve oyun bağımlılığı açısından yüksek ve düşük düzeyde hayır diyebilme özelliklerine sahip olan öğrencilerin anksiyete ve oyun bağımlılığı ortalama puanları sınıf düzeyi açısından anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
3. Anksiyete ve oyun bağımlılığı açısından yüksek ve düşük düzeyde hayır diyebilme özelliklerine sahip olan öğrencilerin anksiyete ve oyun bağımlılığı ortalama puanları anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
4. Yüksek düzeyde hayır diyebilen öğrencilerin, hayır deme eğilimlerini anksiyete ve bilgisayar oyun bağımlılığı anlamlı bir şekilde açıklamaktamıdır?
5. Düşük düzeyde hayır diyebilen öğrencilerin, hayır deme eğilimlerini anksiyete ve bilgisayar oyun bağımlılığı anlamlı bir şekilde açıklamaktamıdır?
6. Yüksek ve düşük düzeyde hayır diyebilen öğrencilerin her iki grup açısından değişkenler arasındaki ilişki anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?

4. Yöntem

Araştırma ilişkisel tarama yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Araştırma ilişkisel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Karasar (2003) iki ve daha çok sayıdaki değişken arasındaki birlikte değişimin varlığının ve/veya derecesinin ilişkisel tarama modeli ile yapılan araştırmalarda belirlenebileceğini belirtmektedir.

“Yüksek ve düşük düzeyde hayır diyebilme özelliklerine sahip olan öğrencilerin anksiyete ve oyun bağımlılığı açısından karşılaştırılmasını” ele alan bu araştırma hayır diyebilme, sosyal anksiyete ve oyun bağımlılığı arasındaki ilişkiyi ilişkisel tarama modelini kullanarak incelemiştir.

4.1. Araştırma Deseni

Araştırma ilişkisel tarama yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Karasar (2003) iki ve daha çok sayıdaki değişken arasındaki birlikte değişimin varlığının ve/veya derecesinin ilişkisel tarama modeli ile yapılan araştırmalarda belirlenebileceğini belirtmektedir.

4.2. Örneklem/Araştırma Grubu

Araştırmada rastgele örneklem yönetimi kullanılmıştır. Araştırmaya 309 öğrenci katılmış, öğrencilerin 168’i (%45.6) kadın ve 241’i (%54.4) erkek öğrencidir.

Araştırmanın evrenini Küçükçekmece İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı resmi ve özel ilkokul, ortaokul kurumlarından rastgele seçilen 309 öğrenci oluşturmaktadır.

Belirlenen ilçenin büyüklüğü ve 309 öğrenciye aile onayı ile ulaşmanın zorluğu ve zaman güçlüğü göz önünde bulundurularak araştırma grubu 309 öğrenci ile sınırlandırılmıştır. İlişkisel tarama modelinin tercih edildiği bu çalışma yüksek ve düşük düzeyde hayır diyebilme özelliğine sahip olan 309 öğrencinin anksiyete ve oyun bağımlılığı düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemeyi ve aralarındaki ilişkiyi saptamayı amaçlamıştır.

4.3. Veri Toplama Aracı ve Uygulama

Bu çalışmada verilerin toplanmasında nicel araştırma yöntemlerinden araştırmada nicel araştırma modellerinden korelasyon ve regresyon teknikleri esas kullanılmıştır. Veriler ölçme araçları ve kişisel bilgi formu yardımıyla toplanacaktır.

4.4. Verilerin Analizi

Toplanacak verilerin analizinde SPSS 25 Paket Programı kullanılmıştır.

Çalışma bulguları için önce tüm katılımcıların olduğu grup analizleri ile başlanmıştır. İlk olarak cinsiyete göre çalışmada kullanılan değişkenlerin farklılaşp farklılaşmadığı ardından hayır diyebilme düzeyine göre gruplara ayrılarak değişkenlerin farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Sınıf düzeyi değişkenine göre değişkenlerin farklılaşp farklılaşmadığı da incelenmiştir. Bunun için tek yönlü varyans analizi tekniği kullanılmıştır.

Son bölümde katılımcılar yüksek ve düşük düzey hayır diyebilme olarak ikiye bölünüp kendi içlerinde ayrı ayrı analiz edilmişlerdir. Burada da ilk olarak cinsiyete göre çalışmada kullanılan değişkenlerin farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiş olup ardından araştırmada kullanılan değişkenlerin hayır diyebilme özelliğini ne derece yordadığını belirlemek amacıyla regresyon ve korelasyon analizleri yapılmıştır.

5. Bulgular

Demografik Değişkenler

Örneklem grubunu oluşturan 309 öğrencinin 241'i (% 45,6) erkek, 168'i (%54,4) kadındır. 84'ü (%27, 2) özel okula, 225'i (%72, 8) devlet okuluna devam etmektedir. 150'si (%48, 5) 4.sınıf, 159'u (%51, 5) 5.sınıf öğrencisidir. 3'ü (%1, 0) 8, 75'i (%24, 3) 9, 157'si (%50, 8) 10, 70'i (%22, 7) 11, 4'ü (%1, 3) 12 yaşındadır. 8'i (%2, 6) düşük, 229'u (%74, 1) orta, 72'si (%23, 3) yüksek gelir durumuna sahiptir. Babaların 1'i (%3) 20-30 yaş arasında, 76'sı (%24, 6) 30-40 yaş arası, 202'si (%65, 4) 40-50 yaş arası, 27'si (%8,7) 50-60 yaş arası, 3'ü (%1,0) 60 yaş ve üzeridir. Annelerin 1'i (%0,3) okuma yazma bilmiyorken, 28'i (%9,1) ilkokul, 34'ü (%11, 0) ortaokul, 66'sı (%21, 4) lise, 179'u (%57,9) lisans, 16'sı (%3,4) lisansüstü eğitim düzeyindedir. Babaların 1'i (% 0,3) okuma yazma bilmiyorken, 20'si (% 6,5) ilkokul, 37'si (% 12,0) ortaokul, 86'sı (% 27,8) lise, 163'ü (% 52,8) lisans, 2'si (% 0,6) lisansüstü eğitim düzeyindedir.

TÜM GRUP ÖĞRENCİ ANALİZİ

Cinsiyet-T testi

Tablo-1 Betimsel istatistikler ve bağımsız örnekler t testi sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet	n	Ort	t	df	p
Hayır Diyebilme	Kadın	168	47,56	2,476	307	,014*

	Erkek	141	45,82		297,440	
Sosyal Anksiyete	Kadın	168	46,83	-,053	307	,958
	Erkek	141	46,91		298,344	

* $p < .05$

Tablo 1’de örnekleme alınan kadın ve erkek öğrencilerin hayır diyebilme ve sosyal anksiyete değişkenlerinden elde edilen puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem T-testi kullanılmıştır.

Kadın öğrencilerin hayır diyebilme testi puan ortalaması(ort=47,56) erkek öğrencilerin puan ortalamasından(ort=45,82) daha yüksektir. Bu fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur.($t_{(307)}=2,476, p < .05$).

Kadın öğrencilerin sosyal anksiyete testi puan ortalaması(ort=46,83) erkek öğrencilerin puan ortalamasından(ort=46,91) daha düşüktür. Ancak bu fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır.($t_{(307)}=-,053, p > .05$)

Cinsiyet-Mann Whitney U-Oyun bağımlılığı

Tablo 2: Betimsel istatistikler ve Mann-Whitney U Testi sonuçları

Değişken	Cinsiyet	N	Ort.	Ss	Sıra Ortalaması U	Z	
Oyun Bağımlılığı	Kadın	168	35,10	11,53	124,96	6797,00	-6.45*
	Erkek	141	46,77	16,97	190,79		

* $p < .01$

Tablo 2’de görüldüğü gibi oyun bağımlılığı testinden alınan toplam puanların katılımcıların cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Mann-Whitney U testi uygulanmıştır.

Sonuçlara göre oyun bağımlılığı boyutunda; kadın öğrencilerin sıra ortalaması ile (ort=124,96) erkek öğrencilerin sıra ortalaması(ort=190,79) arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. (U=6797.00, Z=-6.45 $p<.01$).

Yüksek-Düşük Düzey hayır deme- T testi

Tablo-3 Betimsel istatistikler ve bağımsız örnekler t testi sonuçları

Değişkenler	Hayır		Ort	t	df	p
	Diyebilme	n				
Hayır Diyebilme	Düşük	157	41,83	-24,268	307	,000*
	Yüksek	152	51,86		305,980	
Sosyal Anksiyete	Düşük	157	49,18	2,906	307	,004*
	Yüksek	152	44,47		306,289	
Bilgisayar Oyun Bağımlılığı	Düşük	157	43,08	3,133	307	,002*
	Yüksek	152	37,67		306,848	

* $p<.01$

Tablo 3’de düşük ve yüksek düzeyde hayır diyebilme özelliğine sahip öğrencilerin hayır diyebilme, sosyal anksiyete ve oyun bağımlılığı değişkenlerinden elde edilen puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örnekler T-testi kullanılmıştır. Buna göre

Düşük hayır diyebilme özelliğine sahip öğrenci grubunun hayır diyebilme testi puan ortalaması(ort=41,83) yüksek hayır diyebilme özelliğine sahip öğrenci grubundan (ort=51,86) daha düşüktür. Bu fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur.($t_{(307)}=-24,476$, $p<.01$).

Düşük hayır diyebilme özelliğine sahip öğrenci grubunun sosyal anksiyete testi puan ortalaması(ort=49,18) yüksek hayır diyebilme özelliğine sahip öğrenci grubundan (ort=44,47) daha yüksektir. Bu fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur.($t_{(307)}=2,906$, $p<.01$).

Düşük hayır diyebilme özelliğine sahip öğrenci grubunun hayır diyebilme bilgisayar oyun bağımlılığı testi puan ortalaması(ort=43,08) yüksek hayır diyebilme özelliğine sahip

öğrenci grubundan (ort=37,67) daha yüksektir. Bu fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. ($t_{(307)}=3,133, p<.01$).

Sınıf Düzeyi – ANOVA

Öğrencilerin hayır diyebilme, sosyal anksiyete ve bilgisayar oyun bağımlılığı özelliklerinin sınıf düzeyi grupları arasından fark gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi(ANOVA) yapılmıştır. Sonuçlar aşağıdaki tablolarda ortaya konmuştur.

Tablo 4: Öğrencilerin Hayır Diyebilme Özellikleri Puanlarının “Sınıf Düzeyi” Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi tablosu

	KT	df	KO	F	Sig.
G.arası	58,244	1	58,244	1,521	,218
G.ıçı	11754,980	307	38,290		
Toplam	11813,223	308			

* $p<.01$

Tablo 4’de görüldüğü gibi öğrencilerin hayır diyebilme özellikleri puanlarının “sınıf düzeyi” değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla uygulanan tek yönlü varyans analizi(ANOVA) sonucunda, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. [$F(1,307)= 1.521; p> .01$].

Tablo 5: Öğrencilerin Sosyal Anksiyete Özellikleri Puanlarının “Sınıf Düzeyi” Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi tablosu

	KT	df	KO	F	Sig.
--	----	----	----	---	------

G.arası	,809	1	,809	,004	,950
G.içi	64008,751	307	208,498		
Toplam	64009,560	308			

*p<.01

Tablo 5’da görüldüğü gibi öğrencilerin sosyal anksiyete özellikleri puanlarının “sınıf düzeyi” değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla uygulanan tek yönlü varyans analizi(ANOVA) sonucunda, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.[F(1,307)= .004; p> .01].

Tablo6: Öğrencilerin Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Özellikleri Puanlarının “Sınıf Düzeyi” Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi tablosu

	KT	df	KO	F	Sig.
G.arası	107,037	1	107,037	,451	,502
G.içi	72886,271	307	237,415		
Toplam	72993,307	308			

*p<.01

Tablo 6’da görüldüğü gibi öğrencilerin bilgisayar oyun bağımlılığı özellikleri puanlarının “sınıf düzeyi” değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla uygulanan tek yönlü varyans analizi(ANOVA) sonucunda, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.[F(1,307)= .451; p> .01].

DÜŞÜK DÜZEYDE HAYIR DİYE BİLEN ÖĞRENCİ ANALİZİ

Cinsiyet-T testi

Tablo-7 Betimsel istatistikler ve bağımsız örnekler t testi sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet	n	Ort	t	df	p
Hayır Diyebilme	Kadın	72	41,89	,175	155	,862
	Erkek	85	41,79		151,328	
Sosyal Anksiyete	Kadın	72	49,81	,505	155	,614
	Erkek	85	48,66		154,970	

* $p < .05$

Tablo 7dte düşük düzeyde hayır diyebilen kadın ve erkek öğrencilerin hayır diyebilme ve sosyal anksiyete değişkenlerinden elde edilen puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem T-testi kullanılmıştır.

Kadın öğrencilerin hayır diyebilme testi puan ortalaması(ort=41,89) erkek öğrencilerin puan ortalamasından(ort=41,79) daha yüksektir. Ancak bu fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır.($t_{(155)}=,175$, $p > .05$).Kadın öğrencilerin sosyal anksiyete testi puan ortalaması(ort=49,81) erkek öğrencilerin puan ortalamasından(ort=48,66) daha yüksektir. Ancak bu fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır.($t_{(155)}=,505$, $p > .05$)

Cinsiyet-Mann Whitney U-Oyun bağımlılığı

Tablo 8. Betimsel istatistikler ve Mann-Whitney U Testi sonuçları

Değişken	Cinsiyet	N	Ort.	Ss	Sıra Ortalaması U	Z	
Oyun Bağımlılığı	Kadın	72	36,93	11,44	60,86	1754,00	-4.60*
	Erkek	85	48,29	16,17	94,36		

* $p < .01$

Tablo 8’de görüldüğü gibi oyun bağımlılığı testinden alınan toplam puanların katılımcıların cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Mann-Whitney U testi uygulanmıştır.

Sonuçlara göre oyun bağımlılığı boyutunda; kadın öğrencilerin sıra ortalaması ile (ort=60,86) erkek öğrencilerin sıra ortalaması(ort=94,36) arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. (U=1754.00, Z=-4.60 $p < .01$).

Korelasyon

Tablo 9: Değişkenler arasındaki korelasyonu gösteren Pearson Korelasyon tablosu

Değişkenler	1	2	3
1.Hayır Diyebilme	1		

2.Sosyal Anksiyete	,148*	1
3.Bilgisayar Oyun Bağımlılığı	,109	,327** 1

* $p < .05$ ** $p < .01$

Değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla yapılan Pearson Korelasyon analizi sonucunda en güçlü ilişki sosyal anksiyete ile bilgisayar oyun bağımlılığı arasında bulunmuştur. ($r=0.327, p<.01$). İki değişken arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır. En düşük ilişki ise öğretmen bilgisayar oyun bağımlılığı ile hayır diyebilme arasındadır ($r=0.109, p>.05$). Bu ilişki ise pozitif yönlü ancak anlamlı değildir.

Regresyon

Tablo 10: Düşük Düzeyde Hayır Diyebilme Özelliğine Sahip Öğrencilerin Sosyal Anksiyete ve Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Düzeylerinin Hayır Diyebilme Özelliklerini Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız değişkenler	B	Standart Hata	Beta	t	p
Sabit	39,576	1,151		34,393	,000*
Sosyal Anksiyete	,032	,021	,126	1,495	,137
Bilgisayar-Oyun Bağımlılığı	,016	,020	,068	,807	,421

* $p < .01$ $F=2,060$ ** $R=0,16$ $R^2 =0,026$

Düşük düzeyde hayır diyebilme özelliğine sahip öğrencilerin sosyal anksiyete ve bilgisayar oyun bağımlılığı düzeylerinin hayır diyebilme özelliklerini yordayıp yordamadığını

belirlemek amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucu elde edilen regresyon katsayısı anlamlı bulunmuştur. ($R=0.16$; $R^2=0.026$; $F=2.060$; $p<.01$). Ancak hayır diyebilme özelliğine etkisi incelenen değişkenler olan sosyal anksiyete ($\beta= .12$; $p>.01$), ve bilgisayar-oyun bağımlılığı ($\beta= .06$; $p>.01$) öğrencilerin hayır diyebilme özelliklerini anlamlı olarak açıklayamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

YÜKSEK DÜZEYDE HAYIR DİYEBİLEN ÖĞRENCİ ANALİZİ

Cinsiyet-T testi

Tablo-11 Betimsel istatistikler ve bağımsız örnekler t testi sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet	n	Ort	t	df	p
Hayır Diyebilme	Kadın	96	51,85	,-216	150	,829
	Erkek	56	51,95		118,172	
Sosyal Anksiyete	Kadın	96	44,59	,135	150	,893
	Erkek	56	44,27		133,269	

* $p<.05$

Tablo 11’de yüksek düzeyde hayır diyebilen kadın ve erkek öğrencilerin hayır diyebilme ve sosyal anksiyete değişkenlerinden elde edilen puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem T-testi kullanılmıştır.

Kadın öğrencilerin hayır diyebilme testi puan ortalaması(ort=51,85) erkek öğrencilerin puan ortalamasından(ort=51,95) daha düşüktür. Ancak bu fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır.($t_{(150)}=-,216$, $p>.05$).

Kadın öğrencilerin sosyal anksiyete testi puan ortalaması(ort=44,59) erkek öğrencilerin puan ortalamasından(ort=44,27) daha yüksektir. Ancak bu fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır.($t_{(150)}=,135$, $p>.05$).

Cinsiyet-Mann Whitney U-Oyun bağımlılığı

Tablo 12. Betimsel istatistikler ve Mann-Whitney U Testi sonuçları * $p < .01$

Değişken	Cinsiyet	N	Ort.	Ss	Sıra Ortalaması U	Z	
Oyun Bağımlılığı	Kadın	96	33,72	11,47	66,12	1691,50	-3.81*
	Erkek	56	44,45	18,01	94,29		

Tablo 12’de görüldüğü gibi oyun bağımlılığı testinden alınan toplam puanların katılımcıların cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Mann-Whitney U testi uygulanmıştır.

Sonuçlara göre oyun bağımlılığı boyutunda; kadın öğrencilerin sıra ortalaması ile (ort=66,12) erkek öğrencilerin sıra ortalaması(ort=94,29) arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. (U=1691.50, Z=-3.81p<.01).

Korelasyon

Tablo 13: Değişkenler arasındaki korelasyonu gösteren Pearson Korelasyon tablosu

Değişkenler	1	2
1.Hayır Diyebilme	1	
2.Sosyal Anksiyete	,-279**	1

**p<.01

Pearson Korelasyon analizi ile hayır diyebilme ve sosyal anksiyete arasındaki ilişki incelenmiştir. (r=0.-279, p<.01). İki değişken arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır.

Regresyon

Tablo 14: Yüksek Düzeyde Hayır Diyebilme Özelliğine Sahip Öğrencilerin Sosyal Anksiyete ve Düzeylerinin Hayır Diyebilme Özelliklerini Yordamasına İlişkin Basit Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız değişkenler	B	Standart Hata	Beta	t	p
Sabit	55,045	,938		58,677	,000*
Sosyal Anksiyete	-,072	,020	-,279	-3,565	,000*

* $p < .01$ $F=12,706$ ** $R=0,27R^2=0,078$

Düşük düzeyde hayır diyebilme özelliğine sahip öğrencilerin sosyal anksiyete düzeylerinin hayır diyebilme özelliklerini yordayıp yordamadığını belirlemek amacıyla basit regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucu elde edilen regresyon katsayısı anlamlı bulunmuştur. ($R=0.27$; $R^2=0.073$; $F=12.706$; $p<.01$). Hayır diyebilme özelliğine etkisi incelenen değişken olan sosyal anksiyete ($\beta= -.27$; $p<.01$), öğrencilerin hayır diyebilme özelliklerini negatif yönde anlamlı olarak açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır.

5. Sonuç ve Öneriler

Ülkemizde ve dünyada hayır diyebilme, sosyal anksiyete ve oyun bağımlılığını birlikte ele alan çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmamız bu konuda yapılmış tek çalışma olma özelliği taşımaktadır. Ele alınan çalışmalar araştırmadaki değişkenleri ayrı bir şekilde ya da iki değişkeni konu alacak şekildedir. Ülkemizde hayır diyebilme becerisini doğrudan ele alan çalışmalar Yılmaz ve Sözer (2008), Bozkurt'un (2020) çalışmalarıdır.

Çalışmamızın sonucunda öğrencilerin anksiyete ve oyun bağımlılığı ortalama puanlarının cinsiyet açısından anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür.

Bulgulara göre kadın öğrencilerin hayır diyebilme testi puan ortalaması erkek öğrencilerin puan ortalamasından daha yüksektir. Bu fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlara göre kadın öğrencilerin hayır diyebilme özelliğinin erkek

öğrencilerden fazla olduğu söylenebilir. Araştırma sonuçlarına benzer şekilde hayır diyebilme kavramını başlıbaşına bir özellik ve beceri olarak ele alan Bozkurt'un (2020: 59) çalışmasında hayır diyebilme ve alt boyutlarının toplam puanları cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermektedir. İlgili araştırma sonuçlarına göre kızların reddetme ve direnme alt boyutları, atılganlık puanları erkeklere göre daha yüksektir. Yüksek ve düşük düzeyde hayır diyebilme özelliğine sahip öğrencilerin hayır diyebilme, sosyal anksiyete ve oyun bağımlılığı değişkenlerinden elde edilen puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulgular incelendiğinde düşük hayır diyebilme özelliğine sahip öğrenci grubunun hayır diyebilme testi puan ortalaması yüksek hayır diyebilme özelliğine sahip öğrenci grubundan daha düşük olduğu görülmüştür. Bu fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. Bu durum düşük düzeyde hayır diyebilme özelliğine sahip öğrencilerin yüksek düzeyde hayır diyebilme özelliğine sahip öğrencilerden daha az hayır diyebilme becerisini kullandığını göstermektedir.

Öğrencilerin hayır diyebilme, sosyal anksiyete ve oyun bağımlılığı özelliklerinin sınıf düzeyine göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bulgular incelendiğinde öğrencilerin hayır diyebilme, sosyal anksiyete ve oyun bağımlılığı özelliklerinin sınıf düzeyine göre farklılaşmadığı görülmüştür. Bu durum bize öğrencilerin 4. sınıf ya da 5. sınıf düzeyinde olmalarının ilgili özellikleri etkilemediği sonucunu göstermektedir.

Yüksek ve düşük düzeyde hayır diyebilme özelliğine sahip öğrencilerin hayır diyebilme, sosyal anksiyete ve oyun bağımlılığı değişkenlerinden elde edilen puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulgular incelendiğinde düşük hayır diyebilme özelliğine sahip öğrenci grubunun hayır diyebilme testi puan ortalaması yüksek hayır diyebilme özelliğine sahip öğrenci grubundan daha düşük olduğu görülmüştür. Bu fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. Bu durum düşük düzeyde hayır diyebilme özelliğine sahip öğrencilerin yüksek düzeyde hayır diyebilme özelliğine sahip öğrencilerden daha az hayır diyebilme becerisini kullandığını göstermektedir.

Yüksek düzeyde hayır diyebilme özelliğine sahip öğrencilerin sosyal anksiyete düzeylerinin hayır diyebilme özelliklerini yordayıp yordamadığını belirlemek amacıyla basit regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucu regresyon katsayısı anlamlı bulunmuştur. Bulgulara göre hayır diyebilme özelliğine etkisi incelenen değişken olan sosyal anksiyetenin öğrencilerin hayır diyebilme özelliklerini negatif yönde anlamlı olarak açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Literatür incelendiğinde yüksek düzeyde hayır diyebilen öğrencilerin, hayır deme eğilimlerini anksiyetenin anlamlı bir şekilde açıklama durumunu inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Yüksek düzeyde hayır diyebilen öğrencilerin, hayır deme eğilimlerini sosyal anksiyeteden negatif yönde etkilenmesi, sosyal anksiyete duyan öğrencinin yaşadığı kaygı ile hayır deme eğiliminde değil bilakis boyun eğen, onay ve kabul arayan, atılganlık özellikleri yerine pasif davranışlar göstermesi muhtemeldir.

Düşük düzeyde hayır diyebilme özelliğine sahip öğrencilerin sosyal anksiyete ve bilgisayar oyun bağımlılığı düzeylerinin hayır diyebilme özelliklerini yordayıp yordamadığını belirlemek amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda regresyon katsayısı anlamlı bulunmuştur. Ancak bulgulara göre hayır diyebilme özelliğine etkisi incelenen değişkenler olan sosyal anksiyete ve bilgisayar oyun bağımlılığının öğrencilerin hayır diyebilme özelliklerini anlamlı olarak açıklayamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatür incelendiğinde düşük düzeyde hayır diyebilen öğrencilerin, hayır deme eğilimlerini bilgisayar oyun bağımlılığının anlamlı bir şekilde açıklama durumunu inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Yüksek düzeyde hayır diyebilme özelliğine sahip olan öğrencilerin hayır diyebilme ve sosyal anksiyete değişkenleri arasındaki ilişki incelendiğinde iki değişken arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre yüksek düzeyde hayır diyebilme özelliğine sahip olan öğrencilerin sosyal anksiyetelerinin arttıkça bilgisayar oyun bağımlılıklarının azaldığı söylenebilir. Şahin ve Tuğrrul'un (2012: 118) araştırmasında da dijital oyun bağımlılığının anksiyeteye neden olabileceği vurgulanmıştır..

Bu araştırmadan ve literatür incelemesinden elde edilen bulgular değerlendirildiğinde 4. ve 5.sınıf yüksek ve düşük düzeyde hayır diyebilme özelliğine sahip olan öğrencilerin hayır diyebilme, sosyal anksiyete, bilgisayar oyun bağımlılıkları çeşitli değişkenler açısından ele alınmıştır. Literatüre bakıldığında hayır diyebilme, sosyal anksiyete ve bilgisayar oyun bağımlılığını birlikte ele alan araştırmalara rastlanmamakla beraber ölçülen bu değişkenleri ayrı bir şekilde ele alan çalışmalar sınırlı kalmıştır. Ülkemizde yapılan çalışmalar da aynı şekilde oldukça sınırlıdır. 4. ve 5.sınıf düzeyindeki son çocukluk çağının sonlarına ve ön ergenlik dönemine denk gelen öğrencilerin hayır diyebilme becerilerini kullanma sıklıklarının düşük olduğu Bozkurt (2020: 58) tarafından vurgulanırken aynı zamanda araştırmamızda yer alan sınıf düzeylerinde bu becerinin kazanılmasında son kritik zamanlar olduğu bilinmektedir.

Çalışmada tüm öğrencilerin hayır diyebilme düzeyi ele alındığında kadın öğrencilerin hayır diyebilme puan ortalamaları erkek öğrencilerin erkek öğrencilerin puan ortalamasından daha yüksek bulunmuştur. Buna karşılık sosyal anksiyete düzeyi ele alındığında ise kadın öğrencilerin sosyal anksiyete düzeyi erkek öğrencilerden daha düşük bulunmuştur.

Oyun bağımlılığı düzeyinde ise erkek öğrencilerin puan ortalamalarının kadın öğrencilerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu açıdan oyun bağımlılığı yüksek olan erkek öğrencilerin sosyal ilişki ve akran iletişimi ihtiyaçlarını çevrim içi oyunlardan karşılaması ya da oyun bağımlılığı ile bu ihtiyaçları hissetmemesi muhtemeldir. Sosyal planda geri kalan erkek öğrenciler sosyal bir otama girdiklerinde anksiyete yaşayabileceği ve kendi isteklerini ifade edebileceği hayır diyebilme becerisini kullanmakta çekimser kalabileceği düşünülmektedir. Erboy ve Vural (2010: 46-51) bilgisayar oyun bağımlılığının ilk faktörü olan bilgisayarda oyun oynamaktan vazgeçememe ve engellenmekten rahatsız olma değişkenlerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiğini ve erkeklerin bağımlılık düzeyinin daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir.

Sosyal anksiyete düzeyini düşürme ve hayır diyebilme becerisini kullanma adına ise özellikle öğrencinin akranları ile birlikte yer alacağı psikoeğitim çalışmaları, sosyal ilişkiyi güçlendirme grup çalışmaları, okullarda grupla psikolojik danışma uygulamaları yapılabilir.

Hayır diyebilmenin ihmal ve istimar gibi vakalarda önleyici rol oynaması konusunda bu becerinin önemi vurgulanabilir, MEB'e bağlı kurumlarda yapılan kurumlarda istismardan korunma örnek uygulamaları incelenmelidir ve ülke düzeyinde hayır diyebilme, sosyal anksiyeteyi kontrol altına alma ve bağımlılığı önleyici başarılı uygulamalar örnek gösterilmelidir.

Öğrencilerle yapılacak çalışmalarda sosyal anksiyete düzeyi dikkate alınarak bağımlılığı önleyici ve müdahale edici çalışmalara yer verilebilir.

Alan uzmanları, eğitimciler okullarda özellikle psikolojik danışmanlar hayır diyebilme, sosyal anksiyete ve oyun bağımlılığı konusu ile ilgili ölçekleri kullanarak risk altındaki çocukların tespit edilmesi ve gereken önlemleri almaları sağlanabilir.

Mevcut çalışma, 4. ve 5.sınıf öğrencilerinin belirli bir düzeyde hayır diyebildiklerini göstermektedir. Bu duruma rağmen araştırma sınırlılıkları çerçevesinde toplanan verilere dair diğer değişkenlerin ele alınmaması sebebiyle hayır diyebilmeyi etkileyen çevresel koşulların etkisine dair net bir görüş sunulamamaktadır. Fakat öğrencilere, öğretmenlere,

ailelere hayır diyebilme becerisi, kullanım alanları, reddetme ve direnmeyi gerektiren riskli eylemler hakkında bilgilendirme yapılması gerektiği söylenebilir. Bu sebeple öğrencilere hayır diyebilme becerisini sergileyebilecekleri uygun ortam ve koşullar sunulması eğitimcilere, alan uzmanlarına önerilmektedir.

6. Kaynakça

- Aslan, D. ve Özcebe, H. (2008). Eğitim kurumlarında sigarasızlık politikaları [No smoking policies in educational institutions]. *Ankara: Klasmat*.
- Beidel, D. C. (1991). Social Phobia and Overanxious Disorder in School-Age Children. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 30(4): 545-552. <https://doi.org/10.1097/00004583-199107000-00003>
- Bozkurt, S. (2020). *Son çocukluk çağındaki (9-11 yaş) çocuklarda hayır diyebilme ve atılganlık beceri sıklığı ve kullanılan ölçeklerin tanımlama yeterliliği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Demir, T., vd. (2000). Çocuklar için sosyal anksiyete ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirliği, *Düşünen Adam*, 13(1): 42-48.
<https://dusunenadamdergisi.org/storage/upload/pdfs/1588684503-en.pdf>
- Dilbaz, N. (2000). Sosyal Anksiyete Bozukluğu: Tanı, Epidemiyoloji, Etiyoloji, Klinik ve Ayırıcı Tanı. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 3(2): 3-21.
https://www.journalagent.com/kpd/pdfs/KPD_3_60_3_21.pdf
- Erboy, E. ve Vural, R. A. (2010). İlköğretim 4 ve 5 Sınıf Öğrencilerinin Bilgisayar Oyun Bağımlılığını Etkileyen Faktörler. *Ege Eğitim Dergisi*, 11(1): 39-58.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/eggeefd/issue/4908/67233>
- Haddou, M. (2018). *Hayır Demeyi Bilmek* (M. Selen, Çev.). İstanbul: İletişim.
- Horzum, M. B., Ayas, T. ve Balta, Ö. Ç. (2008). Çocuklar İçin Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ölçeği. *Türk PDR (Psikolojik Danışma ve Rehberlik) Dergisi*, III(30): 76-88.
<https://app.trdizin.gov.tr//makale/T0RVMU5UazU>
- Horzum, M. B. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Bilgisayar Oyunu Bağımlılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36(159): 56-68.
<http://213.14.10.181/index.php/EB/article/view/268/238>

Karamustafalıoğlu, O. ve Yumrukçal, H. (2011). Depresyon ve Anksiyete Bozuklukları. *Şişli Etfal Hastanesi Tıp Bülteni*, 45(2): 65-74.

https://www.journalagent.com/sislietfaltip/pdfs/SETB-14622-REVIEW_ARTICLE-KARAMUSTAFALIOGLU.pdf

Karasar, N. (2003). Bilimsel araştırma yöntemi, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Karlıkaya, C. ve Özkan, N. (2011). Gençlik ve Spor Bayramında Dumansız Hava Sahası. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1): 231-241.
<http://dergipark.gov.tr/trakyasobed>

La Greca, A. M., Dandes, S. K., Wick, P., Shaw, K., & Stone, W. L. (1988). Development of the Social Anxiety Scale for Children: Reliability and concurrent validity. *Journal of Clinical Child Psychology*, 17(1), 84-91. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp1701_11

Lazarus, A.A. (1973). On Assertive Behavior: A Brief Note. *Behavior Therapy*, 4(5): 697-699. [doi.org/10.1016/S0005-7894\(77\)80067-1](https://doi.org/10.1016/S0005-7894(77)80067-1)

Pfeiffer, H. (2010). *Relationships: Assertiveness Skills*, (1st ed.). Sedona, AZ: Growth.

Şahin, C. ve Tuğrul, V. M. (2012). İlköğretim Öğrencilerinin Bilgisayar Oyunu Bağımlılık Düzeylerinin İncelenmesi. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 4(3): 115-130.
http://www.dieweltdertuerken.org/index.php/ZfWT/article/view/338/sahin_tugrul

Thalemann, R., Wölfling, K. & Grüsser, S. M. (2007). Specific Cue Reactivity on Computer Game-Related Cues in Excessive Gamers. *Behaviora Neuroscience*, 121(3): 614-618.
<https://doi.org/10.1037/0735-7044.121.3.614>

Yılmaz, F. ve Sözer, M. A. (2018). Çocuklar İçin “Hayır” Diyebilme Becerisi Ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 9(1): 33-48. <https://doi.org/10.21031/epod.350631>